

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermde monumenten in Vlaanderen

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

onroenderfgoed.be

Deze folder geeft een overzicht van de regelgeving die van toepassing is op beschermde monumenten in Vlaanderen. Je krijgt een antwoord op volgende vragen:

- Wat is een monument?
- Wat is een beschermd monument?
- Wat zijn de gevolgen van een bescherming?
- Wanneer heb je recht op een premie?
- Wat is het verschil tussen beschermd en vastgesteld onroerend erfgoed?
- Waar vind je meer informatie?

De zorg voor het onroerend erfgoed wordt in Vlaanderen geregeld door het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het bijhorende Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014.

WAT IS EEN MONUMENT?

Een monument is een onroerend goed dat tot stand is gekomen door de mens, door de natuur of door beide samen en dat een of meerdere erfgoedwaarden bezit. Het gaat zowel over bouwwerken gemaakt of aangelegd door de mens en dus met een duidelijke 'culturele' stempel, als over meer spontane, door 'natuurlijke' processen ontstane elementen.

Vlaanderen kent klein bouwkundig erfgoed zoals kapellen, kruisen, graftekens, schandpalen, en straatmeubilair, maar ook grote bouwwerken zoals kerken, industriële panden, stations, molens, sluizen, hoeven, woonhuizen, kastelen en kloostercomplexen. Ook kasseiwegen, eendenkooien, begroeide dijken, tuinen en parken, dreefbeplantingen, boomgaarden en individuele bomen, vaak op een specifieke plaats aangeplant, behoren tot onze monumenten.

WAT IS EEN BESCHERMD MONUMENT?

Het beschermen van een monument heeft als doel belangrijke erfgoedlocaties in Vlaanderen aan te duiden en te behouden voor toekomstige generaties. Een beschermenswaardig monument ontleent zijn huidige of toekomstige maatschappelijke betekenis aan een hoge erfgoedwaarde. Deze erfgoedwaarde kan een archeologische, architecturale, artistieke, culturele, esthetische, historische, industrieel-archeologische, technische, ruimtelijk-structurerende, sociale, stedenbouwkundige, volkskundige of wetenschappelijke waarde zijn, of meerdere tegelijk. Die waarden zijn afleesbaar in de erfgoedelementen (de visuele en structurele elementen zoals schouwen, schrijnwerk, afwerkingslagen, ...) en erfgoedkenmerken (typologie, stijl, cultuur, datering, materiaal, biologische soort of variëteit, beheersvorm, ...) van het onroerend goed. We beschermen monumenten omdat we die waarden willen bewaren en veilig stellen. Dat kan het beste op de plek zelf.

Een monument wordt steeds holistisch (in zijn geheel) aangeduid. Wat betekent dat? Een monument wordt vaak samen met de onmiddellijke omgeving beschermd, bijvoorbeeld samen met de tuin of het erf. Soms ligt een beschermd monument in een stads- of dorpsgezicht of in een ruimer cultuurhistorisch landschap en kunnen er daardoor bijkomende beschermingsbepalingen gelden. Ook het interieur van een gebouw maakt deel uit van het beschermd monument.

Cultuurgoederen (roerende goederen) die bij het monument horen, kunnen mee worden beschermd. Voorbeelden hiervan zijn kunstwerken of gebruiksvoorwerpen die deel uitmaken van de uitrusting van het gebouw, maar ook decoratieve elementen. De cultuurgoederen mee opnemen in de bescherming kan als deze roerende goederen de erfgoedwaarden van het monument versterken, ze ontworpen zijn met of voor het monument of verbonden zijn met de functie van het gebouw. Er moet ook een historische verbondenheid met het monument aangetoond worden.

Een monument kan beschermd worden met een overgangszone. Een overgangszone bakent een gebied af in de onmiddellijke omgeving van het monument. Zo'n zone wordt afgebakend als dat noodzakelijk is voor het behoud van de erfgoedwaarden van het monument.

Hoe verloopt de beschermingsprocedure?

Een beschermingsprocedure bestaat uit twee stappen: een voorlopige en een definitieve bescherming.

Vorbereiding

Aan een voorlopige bescherming gaat een onderzoeks- en adviesfase vooraf. Voor al het onroerend erfgoed dat voor bescherming als monument in aanmerking komt, voert het agentschap Onroerend Erfgoed een waarderend en evaluerend onderzoek uit. Zo gaan we na wat de erfgoedwaarden zijn van het monument, welke erfgoedelementen en erfgoedkenmerken deze illustreren en hoe er in de toekomst het beste met het

monument omgegaan wordt.

Tijdens dit onderzoek worden archiefdocumenten en historische kaarten onderzocht en wordt ter plaatse een evaluatie van de erfgoedwaarden, -elementen en -kenmerken gemaakt. Als het gaat over een privaat gebouw, bedrijfsgebouw, private tuin of park, gebeurt het plaatsbezoek steeds in samenspraak met de zakelijkrechthouder (dat is de eigenaar, erfpachter, vruchtgebruiker, opstalhouder of leasinggever) en de gebruiker(s).

Vooraleer de minister een monument kan beschermen, moet hij of zij advies vragen aan de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE), de betrokken gemeentebesturen en een aantal Vlaamse overheidsadministraties. De minister kan aan deze adviesverplichting voorbijgaan bij dringende noodzakelijkheid, bijvoorbeeld een acute dreiging tot vernieling of beschadiging.

Voorlopige bescherming

Na de onderzoeks- en adviesfase volgt de voorlopige bescherming. De minister neemt een principiële beslissing over het beschermingsvoorstel in de vorm van een ministerieel besluit. Dat besluit bevat onder meer een wetenschappelijke beschrijving, een duiding van de erfgoedwaarden, een oplijsting van de erfgoedelementen en -kenmerken en een formulering van beheersdoelstellingen en voorschriften voor instandhouding en onderhoud.

De zakelijkrechthouder ontvangt een aangetekende brief met een kopie van het beschermingsbesluit. Hij of zij heeft dan zelf dertig dagen de tijd om alle eventuele gebruikers van het monument en -indien van toepassing- de eigenaars van de cultuurgooederen te informeren over de voorlopige bescherming via een beveiligde zending. Is het goed intussen verkocht aan iemand anders, dan laat de zakelijkrechthouder dat weten aan het agentschap Onroerend Erfgoed.

Het agentschap brengt het gemeentebestuur op de hoogte van de voorlopige bescherming. Het gemeentebestuur heeft vanaf dan dertig dagen de tijd om een openbaar onderzoek op te starten. Dat openbaar onderzoek wordt bekend gemaakt op de website van de gemeente en via een affiche aan het onroerend goed dat beschermd wordt. Het beschermingsdossier ligt ondertussen ter inzage bij de gemeente en het agentschap Onroerend Erfgoed. Op die manier heeft iedereen dertig dagen de kans om opmerkingen op of bezwaren tegen de voorlopige bescherming kenbaar te maken bij de gemeente. Het gemeentebestuur bezorgt deze reacties aan het agentschap, dat alle opmerkingen behandelt.

Definitieve bescherming

De minister beslist op basis van alle stukken uit de voorlopige bescherming over een definitieve bescherming en vraagt indien wenselijk of nodig een bijkomend advies aan de VCOE. De definitieve bescherming gebeurt opnieuw in de vorm van een ministerieel besluit. De zakelijkrechthouders en de

gemeente ontvangen uiteraard een kopie. Het is ook nu weer de taak van de zakelijkrechthouder om eventuele gebruikers en de eigenaars van het monument en de eigenaars van de cultuurgoederen op de hoogte te brengen van de definitieve bescherming. Bovendien verschijnen alle voorlopige en definitieve beschermingen in het Belgisch Staatsblad.

Behandelingstermijn

De doorlooptijd tussen een voorlopige bescherming en een definitieve bescherming duurt maximaal negen maanden. Die termijn kan één keer verlengd worden met maximaal drie maanden. Als er binnen die periode geen besluit tot definitieve bescherming is genomen, vervalt de voorlopige bescherming automatisch na afloop van de termijn.

Let op: vanaf de ontvangst van de brief met de melding van de voorlopige bescherming of vanaf publicatie in het Belgisch Staatsblad, zijn de rechtsgevolgen van een bescherming van toepassing.

WAT ZIJN DE GEVOLGEN VAN EEN BESCHERMING?

Het is uiteraard niet toegestaan beschermde monumenten - of de bijhorende beschermde cultuurgoederen - te ontsieren, beschadigen, vernielen of op een andere manier de erfgoedwaarden aan te tasten. De bescherming van een

monument heeft weliswaar nog andere gevolgen. Dat betekent niet dat er niets meer mag gebeuren in of veranderen aan het monument. Het betekent wel dat eigenaars en gebruikers het monument in goede staat moeten behouden en dat er een schriftelijke toelating nodig is om aan het monument bepaalde werken uit te voeren. De uitvoering van de planbestemming van het onroerend goed blijft ook na de bescherming mogelijk.

De doelstellingen van elke bescherming en de specifieke voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud vind je terug in het beschermingsbesluit.

Meer concreet gelden volgende rechtsgevolgen:

- Niemand mag een beschermd monument ontsieren of beschadigen. Dat heet het passief behoudsbeginsel: men moet zelf geen maatregelen nemen, maar wel vermijden om nadelige handelingen te stellen. Dit betekent onder andere dat het slopen of verwijderen van een beschermd monument verboden is.
- Voor zakelijkrechthouders en gebruikers geldt een actieve plicht: zij moeten wel de nodige instandhoudings-, herstellings-, beveiligings-, beheers- en onderhoudswerken uitvoeren om het behoud en onderhoud van het beschermd monument te verzekeren.
- Wil je als zakelijkrechthouder of gebruiker bepaalde handelingen ondernemen aan een beschermd monument, dan heb je een toelating van het agentschap Onroerend Erfgoed nodig, ook als er geen stedenbouwkundige vergunning vereist is. Als het beschermd goed gelegen is in een erkende onroerenderfgoedgemeente dan geeft deze gemeente de toelating. Een overzicht van alle erkende

onroerenderfgoedgemeenten vind je via <https://www.onroerenderfgoed.be/nl/erkenningen/erkenningen/>.

In het beschermingsbesluit of hoofdstuk 6 van het Onroerenderfgoedbesluit vind je terug over welke handelingen het gaat. Ze zijn toelatingsplichtig omdat ze de erfgoedwaarden en de erfgoedelementen en -kenmerken kunnen aantasten. De toelating moet er voor zorgen dat dit niet gebeurt of – in tegendeel – dat de erfgoedwaarden, -elementen en -kenmerken in stand gehouden of versterkt worden. Dit betekent ook dat voor cultuurgooederen die deel uitmaken van de bescherming, een toelating moet worden gevraagd om het cultuurgood uit het monument te halen.

- Als voor die handelingen ook een stedenbouwkundige vergunning nodig is, dan wordt de toelating van het agentschap geïntegreerd in die stedenbouwkundige vergunning. Je hoeft dan zelf geen toelating te vragen aan het agentschap: de vergunningverlenende overheid, veelal de gemeente, vraagt een advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed.
- Verkoop je (voor eigen rekening of als tussenpersoon) een beschermd monument, dan vermeld je in alle publiciteit dat dit beschermd is en welke rechtsgevolgen daaraan verbonden zijn. Die verplichting geldt evenzeer voor immobiënwbsites. Ook in alle onderhandse en authentieke akten moet deze informatie opgenomen worden. Niet alleen notarissen en vastgoedmakelaars zijn daartoe verplicht, maar iedereen die het initiatief neemt tot een eigendomsoverdracht. De overdracht kan een verkoop zijn, maar ook een verhuurovereenkomst voor meer dan negen jaar, de inbreng in een vennootschap, de overdracht van een erfpacht of opstalrecht of een andere vorm van eigendomsoverdracht. Maak je zelf een overeenkomst op, dan vind je meer informatie over deze informatieplicht en enkele voorbeeldformuleringen via <https://www.onroerenderfgoed.be/nl/bescherming/beschermde-onroerend-erfgoed/rechtsgevolgen>.
- Zodra het goed definitief beschermd is, mag het officiële herkenningsteken voor beschermd monument opgehangen worden. Dat herkenningsteken kan je als zakelijk rechthouder of gebruiker gratis opvragen bij het agentschap via bestellingen@onroerenderfgoed.be.

HEB JE RECHT OP EEN PREMIE?

Na de definitieve bescherming, kan je een erfgoedpremie ontvangen voor werkzaamheden en beheersmaatregelen die noodzakelijk zijn voor het behoud of de herwaardering van de erfgoedkenmerken van het beschermd monument. Meer informatie over de voorwaarden voor deze erfgoedpremie vind je via <https://www.onroerenderfgoed.be/nl/premies/erfgoedpremie/>.

WAT IS HET VERSCHIL TUSSEN BESCHERMD EN VASTGESTELD ONROEREND ERFGOED?

Geïntariseerd, vastgesteld of beschermd erfgoed. Een beschermd monument of erfgoed dat opgenomen is in een vastgestelde inventaris. Raak jij ook in de war door deze termen? We leggen het verschil even uit.

De wetenschappelijke inventarissen

De wetenschappelijke inventarissen geven een overzicht van het bouwkundig erfgoed, de houtige beplantingen met erfgoedwaarde, de historische tuinen en parken en de landschapsatlas in Vlaanderen. Opname van een onroerend goed in één van deze inventarissen is zuiver van wetenschappelijke aard en heeft geen rechtsgevolgen voor eigenaars en gebruikers.

De wetenschappelijke inventarissen zijn online raadpleegbaar via <https://inventaris.onroenderfgoed.be>. Op basis van nieuw onderzoek worden items toegevoegd of informatie aangepast.

De vastgestelde inventarissen

De Vlaamse overheid kan de inventaris van het bouwkundig erfgoed, de inventaris van houtige beplantingen met erfgoedwaarde, de inventaris historische tuinen en parken en de landschapsatlas of delen ervan vaststellen. Hiermee bevestigt de minister bevoegd voor onroerend erfgoed dat alle items op de vastgestelde lijst erfgoedwaarden bezitten en nog altijd bewaard zijn. Bij vastgesteld erfgoed moet je als overheid, eigenaar of beheerder rekening houden met bepaalde rechtsgevolgen.

Meer informatie hierover vind je via <https://www.onroenderfgoed.be/nl/bescherming/vastgestelde-inventarissen/>.

Een actueel overzicht van de beschermde monumenten in Vlaanderen vind je via <https://beschermingen.onroenderfgoed.be>
<https://geo.onroenderfgoed.be>.

WAAR VIND JE MEER INFORMATIE?

Vlaanderen is erfgoed. Samen met onze partners maken we de zorg voor onroerend erfgoed voor iedereen vanzelfsprekend om Vlaanderen nu en straks mee vorm en kleur te geven. Het agentschap Onroerend Erfgoed is verantwoordelijk voor bouwkundig, archeologisch, landschappelijk en varend erfgoed.

Meer informatie over het Onroerenderfgoeddecreet vind je via www.onroenderfgoed.be.

Voor algemene vragen neem je contact op met de hoofdzetel in Brussel:

Agentschap Onroerend Erfgoed
Koning Albert II-laan 19, bus 5
1210 Brussel
T. 02 553 16 50
info@onroenderfgoed.be

Vragen over inventarisatie en bescherming mail je naar inventaris@onroenderfgoed.be of beschermen@onroenderfgoed.be.

Voor specifieke vragen over premies, meldingen, toelatingen en archeologisch onderzoek neem je contact op met de provinciale diensten:

Onroerend Erfgoed Antwerpen
Anna Bijnsgebouw
Lange Kievitstraat 11-113, bus 53
2018 Antwerpen
T. 03 224 62 10
antwerpen@onroenderfgoed.be

Onroerend Erfgoed Limburg
Hendrik Van Veldekegebouw
Koningin Astridlaan 50, bus 1
3500 Hasselt
T. 011 74 22 20
limburg@onroenderfgoed.be

Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen
Virginie Lovelinggebouw
Koningin Maria Hendrikaplein 70, bus 91
9000 Gent
T. 09 276 24 40
oost-vlaanderen@onroenderfgoed.be

Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant
Dirk Boutsgebouw
Diestsepoort 6, bus 94
3000 Leuven
T. 016 66 59 00
vlaams-brabant@onroenderfgoed.be

Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen
Jacob van Maerlantgebouw
Koning Albert I-laan 1.2 bus 92
8200 Brugge (Sint-Michiels)
T. 050 24 81 50
west-vlaanderen@onroenderfgoed.be

© foto's: Onroerend Erfgoed